

РОЗДІЛ 5. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
З ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИMECHANISMS OF INTERACTION OF THE INSTITUTION
OF HIGHER EDUCATION WITH TERRITORIAL COMMUNITIES

Стаття присвячена одній з актуальних проблем управління університетом в сучасних умовах, зокрема механізмам взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами. Акцентовано увагу на тому, що розвиток взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами здійснюється в межах реалізації третьої місії університету, яка характеризує внесок освітнього закладу в розвиток суспільства. Доведено, що реалізація взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами здійснюється відповідно до таких механізмів, як організаційний, кадровий та інформаційний. Організаційний механізм взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами передбачає: визначення основних форм взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами; визначення умов розбудови партнерства закладу вищої освіти з територіальними громадами; створення інфраструктури (персонал, обладнання, програмне забезпечення, інформаційні ресурси) для ефективної та взаємовигідної співпраці університету з територіальними громадами; створення підрозділу в закладі вищої освіти, відповідального за розвиток взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами; упровадження моделей взаємодії закладів вищої освіти з органами публічної влади, територіальними громадами, підприємствами, установами, організаціями. Кадровий механізм взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами передбачає призначення відповідальних за здійснення такої діяльності. Інформаційний механізм взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами передбачає розроблення концептуального та інформаційного підґрунтя взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами; розроблення методичних рекомендацій щодо взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами. Визначено очікувані результати розвитку взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами на місцевому, регіональному, національному та системному рівнях.

Ключові слова: механізм, взаємодія, заклад вищої освіти, територіальні громади, третя місія.

The article is devoted to one of the current problems of university management in modern conditions, in particular the mechanisms of interaction of higher education institutions with local communities. The author focused attention on the fact, that the development of interaction of the higher education institution with territorial communities is carried out within the framework of the third mission of the university, which characterizes the contribution of the educational institution to the development of society. The author proved that the implementation of the interaction of higher education institutions with local communities is carried out in accordance with such mechanisms as organizational, personnel and information. The organizational mechanism of interaction of the higher education institution with territorial communities provides: determination of the main forms of interaction of the higher education institution with territorial communities; creation of infrastructure (staff, equipment, software, information resources) for effective and mutually beneficial cooperation of the university with local communities; creation of a subdivision in a higher education institution responsible for the development of interaction of a higher education institution with territorial communities; introduction of models of interaction of higher education institutions with public authorities, territorial communities, enterprises, institutions, organizations. The personnel mechanism of interaction of the higher education institution with territorial communities provides for the appointment of those responsible for carrying out such activities. The information mechanism of interaction of a higher education institution with territorial communities provides for the development of a conceptual and informational basis for the interaction of a higher education institution with territorial communities; development of methodological recommendations of the interaction of higher education institutions with local communities. The author identified the expected results of the development of interaction of higher education institutions with local communities at the local, regional, national and systemic levels.

Key words: mechanism, interaction, institution of higher education, territorial communities, third mission.

УДК 378.014.5:352.07
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/44/1.34>

Кравченко О.І.,
докт. пед. наук, доцент,
професор кафедри публічної служби
та управління навчальними
й соціальними закладами
Державного закладу
«Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Постановка проблеми. Сучасні трансформаційні процеси в Україні, що пов'язані з інтеграційними векторами європейського вибору, актуалізують питання розвитку взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами у розв'язанні нагальних проблем розвитку освіти з використанням досвіду європейських країн. Більшість провідних європейських університетів забезпечують свій розвиток шляхом взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами. Взаємодіючи на

інституційному рівні, університет та територіальні громади сприяють оптимізації дій один одного в різних напрямках (економічному, виробничому, соціокультурному, виховному та ін.), досягаючи таким чином синергетичного ефекту. Розроблення третьої місії закладу вищої освіти має забезпечити спрямування діяльності закладу вищої освіти на соціальний та економічний розвиток суспільства, генерування змін, які потребує місто, регіон, країна та світ. У зв'язку з цим актуалізується питання

визначення механізмів взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. А. Солоненко, І. Мальцева, О. Федорова, Н. Сегеда, Н. Фалько досліджують перспективні практики взаємодії університету з громадою, бізнесом, і владою як основа його конкурентоспроможності. Сутність третьої місії в університеті розкрито в працях Н. Васиньової, Є. Хрикова, Л. Компаньчча, Ф. Спігарелл (L. Compagnucci, F. Spigarell.), Ю. Вефаго, А. Трірвайллер, Л. Барселос де Паула (Yu. Vefago, A. Trierweiler, L. Barcellos de Paula), А. Гіменес, М. Боначеллі (A. Gimenez, M. Bonacelli). Особливості взаємодії університету з владою, бізнесом та стейкхолдерами розкрито в праці Б. Джонбло, Дж. Ендерс, К. Салерно (B. Jongbloed, J. Enders, C. Salerno).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Розвиток взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами має бути реалізований в межах третьої місії університету. Третя місія закладу вищої освіти характеризує внесок університету в розвиток суспільства. Таким чином, розвиток взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами має забезпечити посилення ролі університету в регіоні за рахунок орієнтації своєї діяльності відповідно потреб територіальних громад, впровадження різних форм взаємодії університету з територіальними громадами, диверсифікації послуг університету, укладання угод про співпрацю з територіальними громадами. Взаємодія університету з територіальними громадами є провідною тенденцією розвитку вищої освіти у європейських країнах світу. Діяльність з розвитку взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами передбачає розроблення конкретних механізмів.

Мета статті полягає в обґрунтуванні механізмів взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Узаємодія університету з територіальними громадами будується на усвідомленні колективу закладу вищої освіти та представників різних територіальних громад переваг такої взаємодії. Більшість європейських університетів будують свій розвиток відповідно до потреб територіальних громад. Для забезпечення такої взаємодії здійснюється систематичне соціологічне опитування, розроблення спільних стратегічних цілей, розроблення й реалізація спільних проєктів, створення стратегічних альянсів тощо.

А. Солоненко, І. Мальцева, О. Федорова, Н. Сегеда, Н. Фалько зазначають, що громадські очікування від університетської освітньої, наукової спільноти залишаються незмінними: університети – це генератори прогресивних змін і лідери суспільного поступу. Це стосується як

продукування і поширення інноваційних технологій, так і народження та обґрунтування перспективних ідей і цінностей, ефективних в організації людського буття сьогодні та в майбутньому. Із сучасними закладами вищої освіти суспільство пов'язує подальший стійкий економічний розвиток [2, с. 1].

Узаємодію закладу вищої освіти з територіальними громадами визначає третя місія університету, що спрямована на забезпечення взаємодії освітнього закладу із різними соціальними групами з метою максимальної реалізації інтелектуального потенціалу університету. Інституалізація третьої місії закладу вищої освіти передбачає розроблення гнучкої форми взаємодії університету із зовнішнім середовищем, зокрема впровадження моделей взаємодії закладів освіти, підприємств, установ та організацій.

Б. Джонбло, Дж. Ендерс, К. Салерно (B. Jongbloed, J. Enders, C. Salerno) зауважують, що місія окремого закладу вищої освіти загалом формулюється в його обов'язки щодо викладання, дослідження та громадської роботи. Хоча місія є зазвичай загальною метою у своєму формулюванні, проте вона є відображенням того, як освітня установа визначає свої очікування, внески в суспільство. У діловому світі формулювання місії перетворюються на бізнес плани, які перетворюються на стратегії, політику та бюджети – інструменти для досягнення мети організації [3]. Такі концепції, як партнерство між галуззю та університетом або комерціалізація, перетворюються на механізми, які використовують потенціал знань або максимізують фінансові винагороди, щоб сприяти подальшим інноваціям. Можна стверджувати, що третя місія – це не стільки власна місія університету, скільки відображення унікальності взаємодії із стейкхолдерами, які виходять за межі традиційної компетенції [Там само].

Метою взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами є створення платформи комунікації та забезпечення реалізації нових форматів співпраці з органами влади як партнерами. У ДЗ «Луганський національний університет» взаємодія з територіальними громадами відбувається у таких напрямках:

- взаємодія у процесі проведення просвітницької діяльності у сфері реалізації та захисту прав і свобод людини й громадянина;
- організація та проведення спільних заходів, спрямованих на підвищення обізнаності громадян про права людини та механізм захисту своїх прав, зокрема, конференцій, семінарів, круглих столів, зустрічей та інших заходів;
- розроблення та реалізація спільних проєктів та/або програм, спрямованих на підвищення рівня правової свідомості студентської молоді, виховання поваги до прав та основоположних свобод людини і громадянина.

До механізмів взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами ми відносимо такі: організаційний, кадровий, інформаційний. Так, організаційний механізм взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами передбачає:

- визначення основних форм взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами);

- визначення умов розбудови партнерства закладу вищої освіти з територіальними громадами;

- створення інфраструктури (персонал, обладнання, програмне забезпечення, інформаційні ресурси) для ефективної та взаємовигідної співпраці університету з територіальними громадами;

- створення підрозділу в закладі вищої освіти, відповідального за розвиток взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами;

- упровадження моделей взаємодії закладів вищої освіти з органами публічної влади, територіальними громадами, підприємствами, установами, організаціями.

У свою чергу кадровий механізм взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами передбачає призначення відповідальних за здійснення такої діяльності.

Інформаційний механізм взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами передбачає розроблення концептуального та інформаційного підґрунтя взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами; розроблення методичних рекомендацій щодо взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами.

Очікувані результати взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами:

- забезпечення розвитку територій з використанням інтелектуального потенціалу закладу вищої освіти;

- удосконалення діяльності університету через постійну оперативну взаємодію з територіальними громадами, органами публічної влади, підприємствами, установами;

- урізноманітнення форматів співпраці з представниками бізнесу, випускниками, органами державного управління та місцевого самоврядування;

- установлення зв'язків із зовнішнім замовниками на надання послуг університету, зокрема шляхом укладання угод про співпрацю між закладом вищої освіти та територіальними громадами;

- надання можливості органам місцевого самоврядування створення дієздатних конкурентоспроможних територіальних громад;

- впровадження моделей взаємодії закладів освіти, підприємств, установ та організацій щодо практико-орієнтованого навчання, здобуття освіти за дуальною формою.

Інновації та запланований вплив розвитку взаємодії закладу вищої освіти з територіальними

громадами на індивідуальному, інституційному, місцевому та національному, системному рівнях полягає у такому:

На індивідуальному рівні – реалізація взаємодії університету з територіальними громадами дозволить диверсифікувати напрями діяльності відповідно до потреб територіальних громад; сприятиме розвитку професійних компетенцій професорсько-викладацького складу у процесі здійснення різних форм взаємодії з територіальними громадами; дозволить підвищити якість наукових досліджень, сприятиме налагодженню зв'язків з роботодавцями; надасть університету можливості: збагатитися новими знаннями і кращим досвідом щодо взаємодії з територіальними громадами, органами публічної влади; удосконалити та розширити спектр навчальних курсів, започаткувати експорт власних послуг і підвищити його привабливість для зовнішнього та внутрішнього середовища, зокрема сформувані підґрунтя для участі у зарубіжних проєктах, пов'язаних з розвитком територіальних громад в Україні; забезпечити подальше удосконалення управління університету, зокрема удосконалення управлінської структури університету, налагодження системної співпраці з державними органами, науковими установами, бізнесом, промисловістю, громадськістю щодо забезпечення їх участі у формуванні та проведенні освітнього процесу, професіоналізації освітніх, освітньо-наукових програм.

На місцевому рівні дозволить:

- установити партнерські відносини між університетом та територіальними громадами як замовниками послуг на взаємовигідних умовах;

- покращити умови життя мешканців територіальних громад за рахунок використання різних форм взаємодії з університетом здійснення вивчення потреб територіальних громад у різних сферах (залучення провідних науковців університету до розроблення програм економічного розвитку територіальних громад у різних галузях (сільське господарство, туризм, освіта тощо); розроблення стратегії розвитку територіальних громад; укладання угод щодо підготовки фахівців, підвищення кваліфікації; проведення соціологічних досліджень; опису історії громади (та окремих селищ), проведення розкопок та створення музеїв під відкритим небом; залучення викладачів університету до викладання дисциплін у закладах середньої освіти; розроблення програм шкільних дисциплін; організацію лекцій з актуальних проблем; проведення відкритих дверей університету в територіальних громадах; здійснення експертиз розвитку окремих сфер територіальних громад, діяльності освітніх закладів; організацію тренінгів на замовлення; участь в оцінці працівників територіальних громад, кандидатів на посади; упровадження форм щодо залучення

мешканців територіальних громад до обговорення та прийняття рішень щодо розвитку університету; залучення школярів до наукових досліджень; створення організаційної структури взаємодії із представників університету та територіальних громад (у формі ради тощо); налагодження зв'язків зі стейкхолдерами університету тощо) [1];

– забезпечити розвиток партнерства університету з органами публічної влади з метою генерування змін, які потребує місто, регіон, країна.

На національному рівні – розвиток взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами дозволить сформувати забезпечити новий механізм трансферу знань шляхом внеску університету в суспільство та отримання знання із зовні.

На системному рівні – поширення й популяризація європейського досвіду взаємодії університету з територіальними громадами.

Упровадження механізмів взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами забезпечує спільне прийняття управлінських рішень щодо покращення якості життя мешканців територіальних громад, розширення спектру діяльності університету, налагодження зв'язків з органами влади; посилення їх інституційної спроможності; розбудову ефективного врядування закладом вищої освіти; вдосконалення викладання і навчання; працевлаштування випускників.

Висновки. У межах реалізації третьої місії університету уможлиблюється налагодження співпраці закладу вищої освіти з владою, бізнесом, громадськими організаціями тощо. Реалізація взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами здійснюється відповідно до таких механізмів, як організаційний, кадровий та інформаційний. Організаційний механізм взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами передбачає: визначення основних форм взаємодії закладу вищої освіти з територіальними

громадами); визначення умов розбудови партнерства закладу вищої освіти з територіальними громадами; створення інфраструктури (персонал, обладнання, програмне забезпечення, інформаційні ресурси) для ефективною та взаємовигідної співпраці університету з територіальними громадами, органами публічної влади; створення підрозділу в закладі вищої освіти, відповідального за розвиток взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами; упровадження моделей взаємодії закладів вищої освіти з органами публічної влади, територіальними громадами, підприємствами, установами, організаціями. Кадровий механізм взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами передбачає призначення відповідальних за здійснення такої діяльності. Інформаційний механізм взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами передбачає розроблення концептуального та інформаційного підґрунтя взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами; розроблення методичних рекомендацій щодо взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кравченко О.І., Хриков Є.М., Васиньова Н.С. Форми взаємодії закладу вищої освіти з територіальними громадами. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2021. № 1 (339). С. 167–177.
2. Солоненко А.М., Мальцева І.А., Федорова О.В., Сегеда Н.А., Фалько Н.М. Перспективні практики взаємодії університету з громадою, бізнесом, і владою як основа його конкурентоспроможності. *Вісник НАПН України*. 2020, 2(2). С. 1–6.
3. Jongbloed V., Enders J., Salerno C. Higher education and its communities: Interconnections, interdependencies and a research agenda. *High Educ.* 2008. V. 56. P. 303–324.